

EDEBİYAT MÜZELERİ VE MÜZEDE EDEBİYAT EĞİTİMİ

Ferah BURGUL ADIGÜZEL*

Öz: Edebiyat müzeleri, edebiyatın toplumdaki rolünü müze ortamlarında tanıtır, korur ve ileterek etkileşimli bir öğrenme olanağı sunar. Türkiye’de kapsam ve işlev açısından tam anlamıyla edebiyat müzesi olarak adlandırılan bir müze olmamakla birlikte, yazar müze evleri, müze kütüphaneleri ve somut olmayan kültürel miras müzeleri gibi azımsanmayacak sayıda edebiyat ile ilgili müze olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, edebiyat müzesi kavramı doğrultusunda Türkiye’deki edebiyat müzelerini türleri açısından değerlendirmek ve edebiyat eğitimi ile müze arasında bağ kurarak edebiyat müzelerinde edebiyat eğitiminin ne şekilde gerçekleştirilebileceğine ilişkin etkinlik örnekleri sunmaktır. Edebiyat müzelerinin öğretim sürecinde ne şekilde kullanılabilmesine ilişkin etkinlik örneklerinin sunulması, Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin müze gezilerinde etkili bir edebiyat eğitimi gerçekleştirmelerini sağlayabilir.

Anahtar Sözcükler: Edebiyat Müzeleri, Müzede Edebiyat Eğitimi, Yazar Müze Evleri, Edebiyat Müze Kütüphaneleri

* Dr.; Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Öğretim Elemanı.

THE LITERARY MUSEUMS AND THE LITERATURE TEACHING IN MUSEUM

Ferah BURGUL ADIGÜZEL*

Abstract

The literary museums provide an interactive learning opportunity by introducing, protecting and explaining the role of literature in society in the museum atmosphere. Although there is no museum in Turkey to be literally called as literary museum in terms of coverage and function, one can see a lot of museums relevant to the literature such as writer house museums, museum libraries and intangible cultural heritage museums. The aim of this study is to evaluate the literary museums in Turkey in terms of their types and in line with the concept of literary museum and to present examples of activities about how literature teaching can be realized in literary museums by linking literature teaching with museums. The presentation of examples of how the literary museums can be used in the teaching process will enable the teachers of Turkish language and literature to carry out an effective literature teaching during museum visits.

Key Words: Literary Museum, Literature Teaching in Museum, Writer House Museum, Literary Museum Library

Giriş

Müzeler, okullar, üniversiteler ve kütüphanelerle karşılaştırıldığında, öğrenene farklı ve yeni öğrenme olanakları sunmaları açısından önemlidir. Çağdaş öğrenme kuramlarına göre öğrenme; bireyin aktif olmasını, uygulama yapmasını ve yapılanlar üzerine düşünerek bu süreci anlamlandırmasını, yazılı ya da sözlü olarak dili kullanmasını ve tüm bunları yaparken sosyalleşmesini içermektedir. Yani öğrenme, bilgilerin anlamlı birimler halinde doğrudan alınması değil, bilgi birimleri arasında bağ kurarak kişinin kendisi için bilgiyi anlamlı hale getirmesidir. Nesneden öğrenme temelinde dayanan müze eğitiminde öğrenci, duyuları aracılığıyla nesneye temas eder, onu yakından gözlemler, elle yoklar ve böylelikle duyular aracılığıyla somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene, gözlemden genellemeye ulaşarak düşünme sürecini geliştirir. Müze, gerçek nesnelere içermesi nedeniyle kişiye yeni yorumlar yaparak kendi anlamını üretme olanağı sağlar. Eğitim anlayışında yaşanan süreçsellik, yaşantısallık ve deneyime ilişkin gelişmeler müze eğitiminin temel ilkeleri olan gerçek nesnelere

* Instructor, Dr., Gazi University, Faculty of Education, Department of Turkish Language and Literature Education.

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

ve gerçek ortamlarda öğrenme ile birebir uyumlu olup müze eğitiminin yeni eğitim anlayışıyla eş zamanlı ilerlediğini ve bu doğrultuda geliştiğini de göstermektedir.

Antik Yunan'da ilham perilerinin (Mousa-Musa) düşünme yeri ve tapınağı (mou-seion) olarak adlandırılan müze (museum); Romalılar tarafından felsefi tartışma yeri, 15. yüzyılda Floransa'da Medici ailesinin üyesi olan Lorenzo'nun koleksiyonunun adı, 17. yüzyılda antik nesnelere ve koleksiyonlara verilen genel ad, 18. yüzyılda kültür mirasıyla ilgili nesnelere depolamak ve sergilemek amacıyla kullanılan mekân olmak üzere birçok anlamda kullanılmış olmakla birlikte günümüzde sanat galerileri, bilim ve keşif merkezlerini de kapsayacak şekilde kullanım alanı genişlemiştir (Onur, 2012, s.20).

Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelere saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı (TDK) olarak tanımlanan müze, Shaw'a (2004) göre teşhir ettiği nesnelere, bunlar için uygun gördüğü düzenlemeler ve öngördüğü davranış kuralları aracılığıyla belli bir kimliği somutlaştıran bir mekândır ve eğitilecek kitlelere belli değerleri ve beğenileri aşıl原因an bir toplumsal mühendislik aracıdır.

19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ortalarına kadar modern müzecilik anlayışı nesnelere toplama ve sergileme esasına dayanırken 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmaya başlayan müzecilik anlayışı; ziyaretçi ile karşılıklı ilişki kurma, dayanışma, paylaşma ve işbirliği esasına dayanmaya başlar. Böylelikle müzelerin işlevleri zamanla toplama, belgeleme, koruma, sergileme, araştırma, iletişim ve eğitim şeklinde genişler. Hooper-Greenhill (1999)'e göre müzelerin modern çağda üç temel işlevi bulunmaktadır; korumak, araştırmak ve iletişim kurmak (Akt. Onur, 2003, s.8). Koruma işlevi koleksiyonlar ve bunların bakımını; araştırma işlevi bu nesnelere üzerinde yürütülen çalışmaları; iletişim işlevi ise insanların bu nesnelere ve onlara ilişkin araştırmalara ulaşmalarını sağlayan tüm çalışmaları (reklam ve pazarlama, araştırma ve değerlendirme, eğitim ve eğlenme) içermektedir (Onur, 2003, s.8). Tüm işlevleri göz önünde bulundurulduğunda 19. yüzyıldan itibaren okul-müze işbirliği ve okul müzeleri kavramları ile müzelerin bugün özellikle eğitim işlevinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Günümüzde müzeler eğitimin önemli bir parçası haline gelmiş, müze de eğitim çalışmaları her geçen gün daha fazla ilerleme göstermiştir.

Müze Eğitimi

Müze eğitimi (pedagojisi), temel eğitimde ve yaşam boyu eğitim sürecinde yaşananlara dayalı çok yönlü öğrenme ve yaşam alanları olarak müzelerin etkin kullanımını içermektedir. Bu alan müze ve galerilerin her yaş insan için ideal bir öğrenme ve kültür ortamı olmasını ve yaşamla bağlantılı olarak verimli kullanılabilmesini ve yaşatılmasını amaçlar (Anonim, 2003, s.138). Günümüzde müze eğitimi turlar aracılığıyla müze gezme anlamını aşarak sergileri, atölye çalışmalarını, yayınları ve birçok etkileşimli çalışmayı içeren, sadece öğrencileri değil, onların aileleri ile yetişkinleri de içine alan daha geniş etkinlikler bütünü olarak ele alınmaktadır.

Eğitim alanında yaşanan değişim, müzenin eğitim sürecine katılmasına da yanısırdır. Yaşayıp keşfederek anlama ile bilginin yapılandırılması sürecine ağırlık veren yapılandırmacı yaklaşımla, bireysel öğrenmenin yerini grupla öğrenme ve somut deneyimler olarak müze eğitiminin önemi gün geçtikçe artmıştır. Dolayısıyla sonuç odaklı eğitim anlayışının yerini süreç ve yaşantı odaklı eğitim anlayışı almış ve müzede gerçekleştirilen çalışmalar deneyim geliştirici, yaratıcı potansiyeli artırma amaçlı, keşfedici ve sorgulayıcı bir nitelik kazanmıştır. Both ve arkadaşlarına (1982) göre, müze eğitiminin başlıca amaçlarından biri ziyaretçinin düş gücünü uyarmak ve onun duyuşsal uyanıklığını geliştirmek olup müze eğitimcileri öğrenmeyi açık uçlu, sürekli, yaşam boyu bir deneyim olarak görmektedirler (Akt. Hooper-Greenhill, 1999, s.7). Bu nedenle müzeler, en etkili sınıf dışı öğrenme ortamları olarak eğitim sürecinin önemli bir parçası haline gelmişlerdir.

Edebiyat Müzeleri

Edebiyat, sözlü ve yazılı anlatım unsurlarının yanı sıra dil ile meydana getirilen tüm yazınsal ürünler ve bu ürünleri meydana getiren yazar/şairleri içermesi açısından oldukça kapsamlı bir alana sahiptir. Bu kapsam göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’de özellikle “Edebiyat Müzesi” olarak adlandırılan bir müze bulunmamaktadır.

Uluslararası Edebiyat Müzeleri Komitesi (International Committee for Literary Museums-ICLM) tarafından yapılan tanımlamaya göre edebiyat müzesi; özellikle kültürel miras olarak kabul edilen edebiyat ile ilgili bir kurumdur. Edebiyat müzeleri, edebiyatın toplumdaki rolünü tanıtmak için müzecilik kurallarıyla ilgili literatürü edinir, korur ve iletir (Bohman, 2016). Dünyanın birçok ülkesinde ülkenin kültürel mirasını biriktirmek, korumak, araştırmak ve sonuçlarını aktarmak amacıyla kurulan bu müzeler farklı içerikler esas alınarak oluşturulmuşlardır. Bu nedenle edebiyat müzesi denince birbirinden farklı kapsam ve içeriklerde müze örnekleri karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Estonya Edebiyat Müzesi, Nizami Gencevi Milli Azerbaycan Müzesi gibi müzeler aynı zamanda bir enstitü gibi görev yapmakta ve bu müzelerde yazılı ve sözlü kültüre ilişkin hemen her unsura (el yazmaları, fotoğraf, müzik, kostüm, eşya, vb.) yer verilmektedir. Ulusal İngiliz Edebiyatı Müzesi, Avusturya Milli Kütüphanesi Edebiyat Müzesi ve Modern Edebiyat Müzesi (Almanya) gibi bazı edebiyat müzelerinde ise sadece edebiyat ile ilgili geniş arşiv belgeleri yer almaktadır. Yine edebiyat müzesi (Literary Museum) adıyla anılan bu tür müzeler ise genellikle birden fazla yazar ve döneme ait yazı, fotoğraf ve arşiv belgesini bir arada sergilemektedirler. Charles Dickens Müzesi, Sherlock Holmes Müzesi, Jane Austen Müze Evi, Victor Hugo Evi Edebiyat Müzesi, Namık Kemal Müze Evi gibi edebiyat müzeleri ise sadece bir yazar temel alınarak ve yazarların bir dönem yaşadıkları ya da doğdukları kendi evlerinde oluşturulan müzelerdir. Bu müzelerde o yazara ait her türlü el yazması, karalama, mektup, günlük, fotoğraf gibi kişisel yaşamlarına ilişkin her türlü eşyaya yer verildiği görülmektedir.

◆ **Ferah Burgul Adıgüzel**

Uluslararası Edebiyat Müzeleri Komitesi'ne (ICLM) göre edebiyat müzeleri şu şekilde sınıflandırılmıştır:

a) Yazar Müzeleri: Genellikle yazarların doğduğu, bir süre yaşadığı ya da öldüğü bina/dairelerdir. Yazar müzeleri, edebi bir kişiye ithaf edildiğinde özel bir edebi kişi müzesi türü olur (Örneğin Sherlock Holmes Müzesi).

b) Genel Edebiyat Müzeleri: Örneğin coğrafi olarak tanımlanmış (bir bölgeye ait) bir edebiyat, edebiyatın özel bir türünü ya da genel olarak edebiyat ve yazılı/sözlü dil ile ilgili müzelerdir. Aynı zamanda müzebilimsel bir yaklaşımla ele alınan özel kitap ve el yazması koleksiyonlarına sahip kurumları da içerebilir.

c) Edebi Manzaralar/Alanlar: Ekomüze gibidir. Genellikle bir yazarın yaşadığı alan ya da bir manzara yazarın çalışmasıyla yakından ilgilidir. Belirli bir alanda bulunan evler, doğa vb. yerler kültüre miras olarak ele alınırlar.

Türkiye'de geniş kapsamlı bir edebiyat müzesi bulunmamasına karşın Aşiyân Müze Evi olarak adlandırılan Tevfik Fikret'in evi başlangıçta yazarın kişisel eşya ve eserlerinin az sayıda olması ve farklı yazarların eserlerine de yer verilmesi nedeniyle "Edebiyat Müzesi" olarak açılmış ardından yazarın kişisel eşya koleksiyonunun gelişmesiyle Aşiyân Müze Evi olarak adı değiştirilmiştir (Uz, 2015). İstanbul'da bulunan Galata Mevlevihanesi de 1975 yılında Divan Edebiyatı Müzesi olarak açılmıştır. Müze içinde bulunan eserler incelendiğinde, bu müzenin divan edebiyatından çok Mevlevilik anlayışını sergilemek amacıyla düzenlenen bir müze olduğu görülmüştür.

Yazar ve şairler, yaşarken yazdıkları eserlerle kentlere yeni dokular, kokular, renkler, tadlar, yaşantılar, sahneler ve anlamlar kazandırarak kentleri bina yığınları olmaktan çıkarıp yaşayan, soluk alıp veren kahramanlara dönüştürürlerken (Özdemir, 2009, s.39) yaşamlarının ardından bıraktıkları ev, kitap, mektup ve fotoğraflar aracılığıyla da okurlarının kendilerini unutmamalarını ve etkilerinin sürekliliğini sağlarlar. Yazarları yaşatan müzeler yazarların yaşanmışlıklarını okuruna aktararak onu geçmişle günümüz arasında bir yolculuğa çıkarır ve yazarına yaklaştırır. Böylelikle edebiyat müzelerinin nesilden nesile edebi geleneği aktarmanın yanı sıra yazarların kalıcılığını artırma görevi üstlendiği de söylenebilir.

Edebiyat müzeleri edebiyat eğitimi ile birlikte turizmi teşvik ederek edebi miras turizminin gelişimine katkı sağlar. Böylelikle edebi kültür hem yerli hem yabancı turistler aracılığıyla oldukça büyük bir kitleye ulaşabilir, maddi kazanımın yanı sıra kültürel kazanç da sağlanabilir.

Türkiye'de, doğrudan adı edebiyat müzesi olan bir müze olmasa da edebiyat müzesi tanımı kapsamında ele alınabilecek ve edebiyat öğretimi sürecinde yararlanılabilecek farklı türde çok sayıda müze bulunmaktadır. Edebiyat eğitimi sürecinde değerlendirilebilecek bu müzeler çalışma kapsamında yazar müze evleri, somut olmayan kültürel miras müzeleri ve edebiyat müze kütüphaneleri başlıkları altında ele

alınmıştır. Bu müzeler dışındaki bazı müzeler (Karagöz Müzesi, Mevlana Müzesi,) de edebiyat ile ilgili ve edebiyat öğretimi sürecinde kullanılabilecek müzeler olup Türkiye'deki edebiyat ile ilgili müzeler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye'de Edebiyat ile İlgili Müzeler

Yazar Müze Evleri
Tevfik Fikret Aşçıyan Müze Evi - İstanbul
Sait Faik Abasıyanık Müze Evi - Burgazada/ İstanbul
Hüseyin Rahmi Gürpınar Müze Evi- Heybeliada/ İstanbul
Reşat Nuri Güntekin Müze Evi- Büyükkada/ İstanbul
Kemal Tahir Müze Evi -Kadıköy/ İstanbul
Orhan Kemal Müze Evi- Beyoğlu/ İstanbul
Namık Kemal Müze Evi- Tekirdağ/ İstanbul
Namık Kemal Müze Evi - Magosa/ KKTC
Fakir Baykurt Müze Evi- Burdur
Tarık Dursun K. Müze Evi - İzmir
Ziya Gökalp Müze Evi- Diyarbakır
Cahit Sıtkı Tarancı Evi Kültür Müzesi- Diyarbakır
Rıfat Ilgaz Müzesi- Cide/ Kastamonu
Can Yücel Müze Evi- Datça/Muğla
Edebiyat Müze Kütüphaneleri
Adana Karacaoğlan Edebiyat Müze Kütüphanesi
İstanbul Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Müze Kütüphanesi
Ankara Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi
Diyarbakır Ahmet Arif Edebiyat Müze Kütüphanesi
Erzurum Erzurumlu Emrah Edebiyat Müze Kütüphanesi
Kütahya Evliya Çelebi Edebiyat Müze Kütüphanesi
Somut Olmayan Kültürel Miras Müzeleri
Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi
Gazi Üniversitesi Somut olmayan Kültürel Miras Müzesi- Ankara
Ünye Yaşayan Kültürel Miras Müzesi -Ordu
Beypazarı Yaşayan Müze -Ankara
Edebiyat ile İlgili Diğer Müzeler
Masumiyet Müzesi Çukurcuma/İstanbul
Yahya Kemal Beyatlı Müzesi /Enstitüsü - Beyazıt/İstanbul
Adam Mickiewicz Müzesi - İstanbul
Karagöz Müzesi - Bursa
Aşık Veysel Müzesi- Sivas
Mevlana Müzesi- Konya
Hacıbektaş Müzesi- Nevşehir
Akşehir Nasrettin Hoca Arkeoloji ve Etnografya müzesi
Tanzimat Müzesi -Gülhane Parkı/İstanbul
Galata Mevlevihanesi ve Divan Edebiyatı Müzesi- İstanbul
Türkiye Yazarlar Sendikası Edebiyat Müzesi ve Yazın Belgeliği- İstanbul

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

a) Yazar Müze Evleri

Edebiyat ile ilgili müzelerden Türkiye’de en sık rastlanana, bir zamanlar yazar ya da şairlerin hayatlarını geçirdikleri ve eserlerini kaleme aldıkları yazar müze evleridir. Sümer Atasoy müze evleri “Müze evler, mimarisi ve içinde yaşayan şahsiyet nedeniyle korunması gereken yapılar” olarak tanımlarken, Uz (2015) “toplumsal tarih bağlamında önemli bir şahsa ait olan bir evin kamu hizmetine açılması nedeniyle önem kazanan ve o evdeki yaşanmışlığı halka çağdaş müzecilik anlayışı çerçevesinde aktaran yapılara müze ev denilebilir” şeklinde tanımlamaktadır. Uluslararası Müzeler Komitesi (ICOM)’ne bağlı olarak müze evlerin yönetimi ve korunmasına odaklanan ve Fransızca “Tarihi Evler” anlamına gelen “demeures historiques” söz grubunun kısaltması olan DEMHİST olarak adlandırılan uluslararası komiteye göre müze ev “Günümüzde halka açılmış, geçmişte mesken olan tarihsel yapıların, orijinal mobilyaların tarihi, kültürel koleksiyonlarını gösteren, ünlü yaratıcıların ruhunu yansıtan ve güçlü bir şekilde bir topluluğun tarihsel anılarına bağlı, özel bir müze çeşidi olarak tanımlanır.” (ICOM-16 Haziran 2007; Akt. Uz, 2015)

Kültüre yön veren bu kişilerin hayatları, ilişkileri, ne yedikleri, nasıl giyindikleri gibi günlük yaşamlarını nasıl geçirdiklerine ilişkin her türlü bilgi geçmişten günümüze hep merak konusu olmuştur. Bu nedenle toplum kendi değerlerine sahip çıkarak o kişilere olan saygısını göstermek, anılarını yaşatmak için o kişilerin yaşadıkları alanları dokunulmaz yapmak amacıyla bu evleri “müze ev”e dönüştürmüştür. Kişiler bazen kendileri bunu talep etmiş kimi zaman da bir kuruma bağışlamışlar ve kurum tarafından bu evler müze eve dönüştürülmüştür (Uz, 2015).

Buldukları bölge, koleksiyon içeriği, ev içindeki yaşanmışlığa göre farklı kategorilerde incelenen müze evler DEMHİST tarafından 2007 yılında yapılan toplantıda şu kategorilerde ele alınmıştır:

I. Önemli kişilerin evleri (yazar, artist, müzisyen, politikacı, askeri kahraman, vb.)

II. Koleksiyon evleri (Eski bir koleksiyoncunun evi ya da şimdi bir koleksiyon sergilemek için kullanılan ev)

III. Güzellik evleri (müze için öncelikli gerekçe evin sanat eseri olmasıdır)

IV. Tarihi olaylara şahitlik eden evler (evde ya da ev aracılığıyla gerçekleşen bir olayla anılır)

V. Yerel topluluk evi (Yerel bir topluluk tarafından kurulan, genellikle kendi kimliğini yansıtan, tarihi bir nedenden ziyade bir sosyal kültürel tesis arayışında bulunan müzeler)

VI. Ataların evleri (Halka açık kır evi ve küçük kale)

VII. Güç evleri (halka açık saray ve büyük kaleler)

VIII. Din adamlarının evleri (Manastırlar, başpiskopos evleri ya da diğer halklar için eski ya da mevcut konut kullanımına sahip halka açık binalar)

IX. Mütevazı evler (Kaybolmuş bir yaşam biçimini ve / veya yapı inşaatını yansıttığı düşünülen mütevazı çiftlikler gibi bahçe binaları)

Bu sınıflandırmanın Türkiye’de daha farklı şekilde yapılmasını öneren Uz (2015, s. 274)’a göre Türkiye’de bulunan müze evler şu kategorilerde değerlendirilmelidir:

1. Önemli şahıslara ait evler (Hüseyin Rahmi Gürpınar evi, Tevfik Fikret evi).
2. Etnografik durumu nedeniyle müzeleştirilmiş evler (Çakırağa Konağı).
3. Saraylar (Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı vb.).
4. Önemli olaylara tanık olan evler (Mudanya Mütarekesi Evi, I. TBMM Binası).
5. Atatürk Evleri (Müze Köşk, Şişli’deki Atatürk Evleri vb.)

Önemli şahıslara ait evler arasında yer alan yazar müze evleri, yazarların yaşamlarını ya da yaşamlarının bir kısmını geçirdikleri, eserlerini meydana getirdikleri evler olup bu evlerde yazarların kişisel eşyaları, fotoğrafları, yazma araçları, eserlerinin el yazmaları ilk karalamaları ve eserleri sergilenmektedir. Yazar müze evleri buldukları kentin edebiyat ve estetik kültürünün yaşandığı ve geliştiği ortamlar (İnan, 2013, s.531) olmalarının yanı sıra edebi kültürün geniş kitlelere iletilerek her kitleden okuyucu ile karşılaştırılarak edebiyatın daha duyrulur kılındığı mekânlar olarak değerlendirilir. Bir yazarın evi, kimi zaman havasıyla ya da yaşattığı duygularla yazarın eserlerine de yansımıştır. Bu nedenle yazarların eserlerini kaleme aldıkları mekânlar okuyucular tarafından bilinmeyen ve hep merak edilen yerlerdendir. Herbert (1966, s. 77)’e göre edebi kişilerin yaşam alanlarını ve çalıştıkları mekanlarını görmenin, onların yürüdükleri yerlerde yürümek ve teneffüs ettikleri havayı soluyarak hatıralarına dokunmanın okurlar için önemli imkânlar olduğunu belirtmektedir. Narlı (2007, 160; 2012, s.2)’ya göre geçmişi şimdide yaşatan şimdideki düşsel bir alana aktaran bu izlerin izlenebileceği yerlerin başında yazar evleri veya müzeleri gelmektedir.

Türkiye’de ve dünyada birçok ülkede bulunan yazar evleri ya da müzelerinin buldukları kentin turistik, ekonomik gelişimleri ile birlikte edebi ve estetik açıdan da gelişimine katkı sağladığı görülmektedir. Yazar müze evlerine Tevfik Fikret’in Aşiyan’daki evi, Sait Faik Abasıyanık’ın Burgazada’daki evi, Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Heybeliada’daki evi, Reşat Nuri Güntekin’in Büyükkada’daki evi, Kemal Tahir’in Kadıköy’deki evi, Orhan Kemal’in Beyoğlu’ndaki evi, Namık Kemal’in Tekirdağ’daki evi ve Magosa’da sürgünde kaldığı ev örnek olarak gösterilebilir.

b) Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi

Edebiyat ile ilgili diğer bir müze, somut olmayan kültürel miras müzeleridir. Somut olmayan kültürel miras; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin,

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ile bunlara ilişkin araç gereçler ve kültürel mekânları ifade eder. UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde (2003) somut olmayan kültürel miras alanlarını beş ana başlık altında toplamıştır. Bunlar; sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve festivaller, halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar ile el sanatları geleneğidir. Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşamasını devam ettirmek amacıyla tespit, belgeleme ve araştırmadan sonra sergileme önerilir. Somut olmayan kültürel miras, yalnızca arşiv bilgisi ile sınırlı olan bir sergileme tekniği ile sergilenmez, sergilenen ürünlerin işlevi, toplandıkları bağlam, yapım teknikleri ve varsa geleneksel yaşamdaki rolleri ile bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Gazi Üniversitesi Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, Ünye Yaşayan Kültürel Miras Müzesi, Beypazarı Yaşayan Müze en bilinen örnekleridir.

c) Edebiyat Müze Kütüphaneleri

Edebiyat, müze ve kütüphane kavramlarını bir araya getiren edebiyat eğitiminde kullanılabilecek edebiyat ile ilgili bir diğer müze edebiyat müze kütüphaneleridir. Edebiyat, müze ve kütüphane kavramlarının çeşitli ortak noktaları bulunmaktadır ancak en önemlisi her üçünün de kültürel mirası ve kültürel belleği gelecek nesillere aktarmalarıdır. Edebiyat, müze ve kütüphane, hayat boyu öğrenme sürecine hizmet ederek kullanıcıyı yaş, kıdem, meslek, uzmanlık alanı vb. olarak sınırlamaz, tüm halka açıktır. Edebiyat müze kütüphaneleri ise hem müze hem de kütüphane boyutu olan, özellikle bir yazar/şairi odağına alan sınırlı ve belirli bir koleksiyonu kapsamaktadır.

Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından 2010 yılında oluşturulan edebiyat müze kütüphanesi projesinin amacı; yazarlar, çevirmenler, yayıncılar, edebiyat dergicileri, eleştirmenler, telif ajanslarına bağlı faaliyet gösterenler ile edebiyat severler arasındaki iletişimi ve etkileşimi geliştirmek ve arttırmaktır (Atıncı ve Karadeniz, 2011, s.524). Bu kütüphanelerin özelde yazarlara, eleştirmenlere, yayıncılara, çevirmenlere, edebiyatla ilgili sivil toplum kuruluşlarına genelde ise tüm topluma hizmet vermesi ve geleneksel kütüphaneler ile müze kütüphaneciliğinden farklı bir içerik ve anlama sahip, topluma yeni bir kültürel konsept sunabilecek nitelikte tasarlanması esas alınmıştır (Atıncı ve Karadeniz, 2011, s.521). Belirtilen gruba göre tasarlanmış olsa da bu mekânlar aynı zamanda kaynak mekân olarak edebiyat öğretimini yaşama yaklaştırarak öğrenci ve yazar arasında bağ kurmayı, kalıcı öğrenmeyi ve edebiyata karşı ilgiyi arttırmayı amaçlayan kaynak mekanlar olarak da kullanılabilir.

Edebiyat Müze Kütüphaneleri öncelikle edebiyat uzmanlık ve başvuru kütüphaneleridir. Bu kütüphanelerin “müze” boyutunu, tıpkıbasımlar, yazarlara ait kalem, daktilo vb. objeler ile Türk edebiyatına ilişkin geçici ya da uzun süreli sergiler; kütüphane boyutunu ise Türk edebiyatı üst başlığı altında toplanan roman, öykü, şiir, deneme, eleştiri, günlük, gezi notları, biyografya, otobiyografya gibi edebi türdeki birincil kay-

naklar oluşturmaktadır. Türkiye’de Adana’da Karacaoğlan, İstanbul’da Ahmet Hamdi Tanpınar, Ankara’da Mehmet Akif Ersoy, Diyarbakır’da Ahmet Arif, Erzurum’da Erzurumlu Emrah, Kütahya’da Evliya Çelebi Edebiyat Müze Kütüphanesi olmak üzere altı edebiyat müze kütüphanesi bulunmaktadır.

Müzede Edebiyat Eğitimi

Müze ve edebiyat arasında; sanat eğitimi alanı olmaları, geçmişle gelecek arasında da bağ kurarak kültür aktarımını sağlamaları ve toplumun hafızasını oluşturmaları açısından çeşitli ortaklıklar bulunmaktadır. Edebiyat eğitiminin amacı; edebî metinler aracılığıyla öğrencilerin Türk edebiyatının ve kültürünün temel niteliklerini, önemli sanatçıları ve eserlerini tanımalarını; Türk dilinin inceliklerini keşfetmelerini; anlama, anlatma ve eleştirel düşünme becerileri ile estetik zevk düzeylerini geliştirmelerini amaçlamaktadır (MEB, 2015). Çünkü edebiyat, tarih boyunca içinde bulunduğu toplumun duygu, düşünce, inanç ve kültürel değerlerinin aynası ve taşıyıcısı olmuş ve bu niteliğiyle toplumdaki bireylerin ortak hafızasını oluşturan önemli bir eğitim alanını oluşturmuştur. Toplumdaki değişim ve dönüşümler dil aracılığıyla edebî metinler üzerinde çeşitli etkiler bırakmıştır. Dolayısıyla dil ve edebiyat eğitimi, ait olduğu medeniyet ve kültür değerlerinin edebî eserler vasıtasıyla yeni nesillere aktarılmasını sağlayan kültürel bellek ve mirasın önemli bir taşıyıcısıdır.

İçerikleri, birikimleri ve çoğu zaman mekânsal konumlarıyla toplumsal belleğin gösterim alanları olan müzeler, tarihsel veriler doğrultusunda ortaya konan görsel öğeler aracılığıyla bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak tarih bilincinin oluşmasına ve toplumsal belleği oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır. Kimi zaman bu belleğin aktarımında bir araç olan yazılı belgeler edebiyat eğitimi sürecinde bir amaca dönüşebilmekte ve kültürel mirasın yanı sıra edebî mirasın aktarımını sağlamaktadır.

Edebiyat öğretimi sürecinde en sık yararlanılabilecek müzeler olan yazar müze evleri, o evde yaşamış yazara ait gerçek nesne ve eserlerin yanı sıra o yazarın ilgili olduğu birçok yazar ve dönem hakkında bilgi vermesi açısından da önemlidir. Örneğin Tevfik Fikret Müze Evi olan Aşiyân Müzesi’nde hem Fikret hem Abdülhak Hamit hem de Nigar Hanım’la ilgili eserlere yer verilmektedir. Dönemler ve yazarlar arasındaki ilişkileri kronolojik bir sıralama içerisinde öğretme esasına dayanan edebiyat öğretimi sürecinde, öğrencilerin yazarlar arasındaki iletişimi mektuplar, fotoğraflar gibi gerçek nesnelere üzerinden ve manevî ilişkileri bağlamında görmeleri, sürece ilişkin bilgiyi içselleştirmelerini ve o dönemi bir bütün olarak algılamalarını kolaylaştıracaktır.

Edebiyat bilincinin oluşması ve edebî anlayıştaki değişikliklerin, edebî metnin oluşma sürecinin ve edebiyat tarihinin anlaşılabilmesi için tarihsel veriler doğrultusunda sergilenen edebî nesnelere ya da yazarlara ait çeşitli nesnelere bu süreçteki önemi yadsınmaz. Ancak edebiyat öğretimi sürecinde yazarlar kurgusal birer kahraman gibi görülerek aktarıldığı, doğum ve ölüm tarihleri arasına yazdıkları eserlerle kişilik buldukları için onlar hakkında anlatılanlar soyut hikâyelerden öteye gideme-

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

mekte ve öğrencilerin yazarlar ve yaşadıkları dönemleri somutlaştırmaları ve bu döneme ilişkin öğrendiklerini akılda tutmaları kolay olmamaktadır. Oysa hiç bir eser yazarından ayrı, hiç bir yazar ise eserlerinden ve yaşamından ayrı incelenemez çünkü bir yazarın tüm yaşamı onun eserlerine ve sanat anlayışına bir şekilde yansır. Bu nedenle yaşamdan kopuk bir şekilde gerçekleştirilen edebiyat eğitimi, eser ve yazar adı ile dönem özellikleri ezberlemekle gerçekleştirilen, eserlerin sadece özetlerinin işlendiği katı bir edebiyat tarihi öğretimine dönüşmektedir.

Benzer bir durumu tarih eğitimi üzerinden örnekleyen Rosenzweig'in (2000) araştırmasına göre geçmişle günümüz arasındaki köprü işlevi gören müzelerin; insanların geçmişle günümüz arasındaki ilişkinin anlaşılması sürecinde tarih kitapları ve tarih eğitiminde daha etkili olduğu, lise tarih öğretmenlerinden, üniversite profesörlerinden ve tarih kitaplarından daha güvenilir bilgi kaynağı olarak görüldüğü, geçmişten kalan gerçek tarihin sevildiği ama ezber gerektiren okuldaki tarihin sevilmediği belirlenmiştir (Yılmaz ve Şeker, 2011). Bu durum, Dewey'in "Her gerçek öğrenme yasantıdan kaynaklanmaktadır." düşüncesine dayanmakta ve gerçek olaylara ait gerçek nesnelere karşılaşılan kişilerin öğrenmelerindeki doğallığı göstermektedir.

Edebiyatçılar farklı memleketlerde bulunarak hem farklı edebiyat geleneklerini ve kültürlerini tanımları hem de kendi edebiyat geleneklerini gittikleri toplumlara aktarmaları açısından edebi kültürü oluşturan ve edebi belleği aktaran kişiler olmuşlardır. Elbette yazarların söz konusu birikiminin aktarıldığı edebiyat müze kütüphaneleri de okuyucuyu hem yazara, hem de edebi kültüre yaklaştıracak ve edebi belleğin kaybolmasını engelleyerek yayılmasını kolaylaştıracaktır. Bir uzmanlık araştırma alanı olarak da tasarlanan edebiyat müze kütüphaneleri ile yazar hakkında yapılan çalışmalar ile yazarın çalışmalarının geneline ulaşmak kolaylaşacaktır. Böylelikle edebiyat müze kütüphanelerinde gerçek yaşam unsurlarıyla birleşen edebi yaşam unsurları edebiyat eğitimi sürecini daha etkili kılacaktır.

Somut olmayan kültürel miras müzeleri ise çeşitli değerleri kaybolmakta olan çeşitli kültürel unsurları ve kültürün dil ile ilişkisini öğrencilere göstermesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Somut olmayan kültüre müzelerde gerçekleşen etkileşimli etkinlikler ve dokunarak incelenen gerçek nesnelere aracılığıyla geleneksel el sanatlarından, sözlü kültür unsurlarına kadar her türlü kültürel mirasın nesilden nesile aktarımı gerçekleşmektedir.

Edebiyat eğitimi ve müze eğitimi, kültürel ve toplumsal belleği taşıyan önemli sanat eğitimi alanları olmalarının yanı sıra amaçları açısından da oldukça benzerlik göstermektedirler. Araştırmacıların (Paykoç ve Baykal, 2000) belirttikleri müze eğitiminin amaçları edebiyat eğitimi açısından değerlendirildiğinde edebiyat müzelerinde gerçekleştirilecek edebiyat eğitiminin amaçları şu şekilde belirtilebilir:

- Yazar, eser, dönem ya da edebi türlere ilişkin sergilenen her türlü nesne ile öğrenci arasında köprü kurarak öğrencilerin edebiyat, yazar ve yaşam arasında bağ kurmalarını sağlamak,
- Yazarlara ilişkin her türlü gerçek nesnenin (kitap, fotoğraf, mektup, kalem, vb.) yazar yaşamının somut belgesi olarak algılanmasını sağlayarak öğrencide yazara ilişkin gerçeklik ve yaşanmışlık algısı oluşturmak,
- Edebiyatçıların yaşantılarına ilişkin nesnelere hareketle sanat anlayışını ve eserlerini daha iyi anlamak,
- Öğrencilerin okudulan eserin oluşumuna ilişkin çeşitli süreçleri kavraması ve yazarla ve kitapla arasında bağ kurmasını sağlamak,
- Geçmişten günümüze edebi anlayış değişimini kavrayarak geçmişle günümüz edebi anlayışları arasında bağ kurarak günümüz edebiyat anlayışının temellerini kavramak,
- Edebiyatçıların yaşantıları ile nesnelere hareketle onların siyasi, kültürel, sosyal, ekonomik ilişkilerini daha iyi anlamak ve öğrencilerin araştırmacı yönlerini geliştirmek,
- Öğrencilerin zamanlarını edebiyatla iç içe ve yaratıcı bir biçimde değerlendirmelerini sağlamak,
- Öğrencilerin kültürel miras unsurlarını ve kullanım alanlarını öğrenerek ne şekilde kullandıklarını deneyimlemelerini sağlamak,
- Yaşam ve kültürel unsurların dili ne şekilde etkilediğini anlayarak sözlü kültür ile yazılı kültür arasında bağ kurmalarını sağlamak,
- Okul dışında edebiyat ile ilgili bir mekânda gerçekleştirilen edebiyat eğitimiyle öğrencilerin edebiyatla yaşamı bütünleştirmelerini sağlamak,
- Edebiyat eğitimi disiplinler arası yöntem ve tekniklerle interaktif bir şekilde gerçekleştirerek öğrencilere oyun yoluyla etkileşimli edebiyat eğitimi deneyimi yaşatma; görsel, işitsel ve dokunsal olanaklar sunarak öğrencilerin edebiyatı yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamak.

Edebiyat Müzelerinin Eğitsel İşlevleri

Edebiyat müzeleri kapsamında ele alınan yazar müze evleri, yazar müze kütüphaneleri ve somut olmayan kültürel miras müzelerinin ülkenin edebi kültürünün gelişip yayılması ve edebiyat eğitiminin verimli bir şekilde gerçekleşmesi açısından birçok eğitsel işlevinin bulunduğu görülmektedir. Edebiyat müzelerinin söz konusu eğitsel işlevleri şu şekilde gösterilebilir:

- Edebi kültürü ulusal ve uluslararası alanda tanıtma,

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

- Edebiyata ilişkin tarihsel gerçekleri, müzedeki belge ve nesnelere aracılığıyla gün ışığına çıkararak geleceğe aktarma,
- Tarihsel süreç içerisinde edebi anlayışın değişimini sergileyerek geçmişle günümüz arasında karşılaştırma yapmayı kolaylaştırma,
- Edebi dönemlere ilişkin çeşitli nesnelere (yazarların eserleri, mektuplar, fotoğraflar, vb.) aracılığıyla edebiyat tarihinin somutlaştırılarak akılda kalıcılığının artırılması,
- Yazarlara ait gerçek nesnelere ve yaşama ilişkin yeni bilgiler aracılığıyla yazar ile okur arasındaki bağı artırma,
- Müzedeki edebi tür örneklerinden hareketle, ziyaretçilerin yeni türlere ilişkin denemelerde bulunmalarını destekleme,
- Edebiyatçıların ve eğitimcilerin, mesleki bilgi ve genel kültürlerini artırma,
- Tüm ziyaretçilerde edebiyat beğenisi oluşturarak edebiyat ilgisini artırma,
- Müze ziyaretçilerinin duyularına, düş gücüne, estetik duyarlılıklarına, yaratıcılıklarına ve eleştirel düşüncelerine katkı sağlama ve yaşam boyu öğrenme olanağı sunmak müze eğitiminin eğitsel işlevleri arasındadır.

Müzelerde Edebiyat Eğitimi Amacıyla Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler

Edebiyat müzeleri içerikleri açısından edebiyat eğitimi için en uygun ortamlar arasında olsalar da müze gezilerinin öğrenciler için sıradan bir müze ziyareti olarak kalmaması ve müzelerin onların yaşantısında kalıcı bir iz bırakabilmesi için öğretmenlerin ya da müze çalışanlarının müze gezisi öncesinde mutlaka hazırlık yapmaları gerekmektedir.

Müze eğitimi zorunlu bir eğitim olmadığı için okuldaki bağlayıcı öğrenme araçlarından bağımsızdır. Ziyaretçiler özgür olarak gelip gitmeli ve sergiyi ilgisine göre gezmelidir. Bu nedenle ziyaretçiyi müzeye çekmek, uyarmak, sergileri bakmaya ikna etmek gerekmektedir. Söz konusu süreç ziyaretçinin duyu, duyu ve hayallerini uyarmalı, onun estetik duyarlılığını, eleştirel yaklaşımını geliştirmeli, dolayısıyla eğlenceli, hoş gider ve merak uyandırıcı bir şekilde düzenlenmelidir. Ancak söz konusu sürecin gerçekleşebilmesi için sadece duyu değil zihin de sürece dahil olmalı, deneyimlerin canlı ve ilginç olmasının yanı sıra eğitsel olabilmesi için gerekli bilişsel düzenleme ve örgütlemeler henüz çalışmanın başlangıcında göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, bir müze çalışmasını planlama belli hazırlık, uygulama, ve değerlendirme gibi aşamaları içermektedir.

Müze eğitiminin temel ilkelerine göre öncelikle müze koleksiyonları ile ziyaretçilerin gereksinimleri ve ilgileri arasında ilişki kurulmalıdır. Koleksiyonlar dikkatle incelenmeli ve eğitim için uygun nesnelere seçilerek nesnelere bağlayacak konu saptan-

malıdır. Tüm bu çalışmalar için müzede çalışma yapacak olan öğretmenin öncelikle müzede sergilenen nesnelere, anlatılan döneme ve ziyaretçi grubun öğrenme yeterliliklerine ilişkin yeterli birikiminin olması gerekmektedir. Ancak rehber tarafından sadece tek taraflı düz anlatımla gerçekleştirilen gezilerin de çoğu zaman oldukça verimsiz olduğu ve özellikle öğrencilerin bir süre sonra dikkatinin dağılmasına neden olduğu görülmektedir. O nedenle öğrencilerin de sürecin içine dahil olabileceği etkileşimli yöntemlerle müze çalışmaları yapılarak öğrencilerin bu süreçten hiç kopmaması ve müze gezisini deneyimleyerek içselleştirmesi gerekmektedir.

Öğrenci katılımını esas alan etkileşimli müze çalışmalarının belli bir amacı, hedefi ile kazanımlarının olması ve tüm bu amaçların öğrenci seviyesi ve öğrenme ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerekir. Etkili bir müze çalışması için müzedeki tüm bölüm ve nesnelere incelenmesi gerekliliği kaygısına düşülmemelidir, bir grup nesne ve belli bir tema/kazanımın esas alınması daha verimli sonuçlanmaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen müze çalışmaları müze öncesi, müze sırası ve müze sonrası etkinlikler olmak üzere üç aşamada hazırlanmaktadır.

Müze öncesi çalışmaların amacı, öğrencilerin müze gezisinden önce müzeye ilişkin hazırbulunuşluklarını geliştirmek ve biraz sonra gezecekleri müzeye ilişkin dikkatlerini çekerek onlara bu müzenin bir hikâyesi olduğunu hissettirip müzeyi merak etmelerini sağlayarak onları müzeye hazırlamaktır. Müze gezisi sürecinde gerçekleşen çalışmaların amacı, öğrencilerin müzedeki nesnelere ve nesnelere hareketle müzede anlatılan hikâyeye ilişkin farkındalıklarını arttırmak ve onları da bu hikâyenin bir parçası haline getirmektir. Çocuklar müze gezisi sırasında birçok duyu organını kullanarak kendi deneyimlerini oluştururlar böylelikle öğrencilerin müzeyi kendi dünyaları ile ilişkilendirmeleri sağlanır. Müze sonrası çalışmalarla öğrencinin müzede gördüğü, dokunduğu, incelediği nesnelere aracılığıyla öğrendikleri ve kendi yaşantısı ya da dönemi arasında karşılaştırma yapması, çalışılan nesne ya da temalara ilişkin resim, yazı vb. çalışmalarla süreci değerlendirmeleri amaçlanmaktadır. Bu kapsamda müze sürecinde gerçekleştirilebilecek edebiyat eğitimine yönelik etkinliklerden bazıları şu şekilde örneklenebilir:

Yaratıcı drama çalışmaları: Bir konu ya da durumun doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerle canlandırılması olan yaratıcı drama yöntemi müzede edebiyat eğitimi sürecinde uygulanabilecek en etkili yöntemlerden biridir. Bu yöntem ile gerçekleştirilebilecek etkinliklerden bazıları:

- **Yazarın bir günü:** Müzede sergilenen yazar ya da şairlerin yaşamlarından bir günün ya da yaşamlarının bazı bölümlerinin (çocukluk, gençlik, yaşlılık, vb.) müzede bulunan nesnelere hareketle (mektupların, resimlerin, yaşam anlarının, bir günlerinin, ilişkilerinin, arkadaşlıklarının, yazma anlarının, vb.) öğrenciler tarafından yaratıcı drama yoluyla canlandırılması istenebilir.

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

- **Eşyaların dili olsa:** Öğrencilerden müzede sergilenen eşyalardan birini seçerek seçilen eşyanın bu mekâna geliş hikâyesi ve burada şahit olduklarına ilişkin bir canlandırma yapmaları istenebilir.

- **Yazarların fotoğraf karesi:** Öğrencilerin müzede eşyaları sergilenen yazarlar ve arkadaşlarını bir fotoğraf karesi olarak sergilemesi ve diğer öğrencilerin bu yazarların kim olduklarını tahmin etme çalışması yapılabilir.

Gazete Oluşturma /Duvar Gazetesi: Gezi sonrasında gerçekleştirilebilecek bu etkinlikte öğrenciler gruplara ayrılır ve her grubun gezilen müzeyi ve müzede geçirdikleri günü gazete yazıları aracılığıyla (köşe yazısı, söyleşi, röportaj, makale vb.) anlatan bir gazete oluşturmaları söylenir. Oluşturulan gazeteler müzede bırakılarak gelecek gruplara örnek olabileceği gibi sınıf ortamında duvar gazetesi şeklinde oluşturularak sınıf ya da okul panosunda da sergilenebilir.

Bilmecelerle müzeyi keşfet: Öğretmen tarafından müzede bulunan nesnelere gezi öncesinde incelenir ve çalışılacak tema doğrultusunda odaklanılacak nesnelere seçilir. Müzeye gelen öğrencilerin daha dikkatli gezerek müzeyi daha ayrıntılı inceleyebilmeleri ve ilgili nesnelere yönelmeleri için müzeyi gezmeden önce öğrencilere bu nesnelere soran bilmeceler dağıtılır. İkili grup olan öğrenciler bu bilmeceleri bulmak amacıyla tüm müzeyi ayrıntılı olarak gezecek, birbiriyle tartışacak ve sonuçta hem bilmeceleri çözecek hem de odaklanılan nesneye ulaşacaklardır. Aynı şekilde öğrencilerden de kendilerine müze içerisinden bir nesne belirlemeleri ve bu nesneye ilişkin bir bilmece oluşturularak arkadaşlarına sormaları istenebilir.

Yazarların evlerinden/masalarından kendi eserlerimize: Yazar müze evlerinde, bir zamanlar yazarların yaşadıkları ve eserlerini kaleme aldıkları mekânlarda öğrencilerin onlarla aynı atmosferi paylaşarak kendilerini yazarlara daha yakın hissetmeleri için öğrencilere o mekânda kendilerine uygun bir yer seçmeleri (kullanılabilirse yazarın masası, koltuğu, bahçe duvarı, merdiveni vb.) söylenir. Yerlerine geçen öğrencilere bir kağıt dağıtılarak yazarın ele aldığı konulardan biri ya da bir nesne (İstanbul, semaver, ipekli mendil, vb.) verilerek bu konuyla ilgili bir yazı (özellikle yazarın yazdığı tür olabilir) yazmaları istenir. Öğrencilerin yazıları bittikten sonra, yazarın bu konu hakkında yazdığı orijinal yazı öğrencilere okunarak aradaki farklılıklar ve benzerlikler üzerinde konuşulur.

Bir müze filmi/reklamı: Öğrencilerin gezi sonrası gerçekleştirebilecekleri bu etkinlikte, gruplara ayrılan öğrencilerden müze gezisi kapsamında ele alınan temayı ya da bu müzenin hikâyesini anlatan bir senaryo oluşturmaları istenir. Bu kapsamda öğrencilerden yaşatlarını bu müzeye davet etmek üzere çekebilecekleri bir reklam filmi çekmeleri de istenebilir. Öğrenciler kısa film ya da reklam filmi hazırlarken bir senaryo üzerinde çalışacaklar, yazılı olarak kurgularını oluşturacak ve ardından düşüncelerini kamera karşısında bedenleri ve sözlerini etkili bir şekilde kullanarak ifade edeceklerdir.

Dinleti yapma: Öğrencilerle müzeye gitmeden önce bir çalışma gerektiren bu etkinlikte, öğrencilere gidilecek müze evde eserleri bulunan yazar/şairler dağıtılarak her öğrencinin kendine bu yazar/şaire ait bir eserden örnek metin (şiir, hikâye, anı, vb.) seçerek çalışması söylenir. Sınıfta birkaç kez öğretmenle birlikte yapılan çalışmaların ardından müze gezisi sırasında müzede belirlenen uygun yerde, hazırlanan öğrenciler tarafından müzeyi gezen ziyaretçiler ile diğer öğrencilere kısa bir dinleti gerçekleştirilir.

Mektup yazma: Müzede mektup yazma etkinliği birkaç şekilde gerçekleştirilebilecek oldukça etkili bir etkinliktir. Mektuplar -özellikle özel mektuplar- yazarla öğrenci arasında yakınlaşmayı kolaylaştırdığı için yazara ait mektupların öğrenci tarafından okunması sağlanmalıdır. Yazara ait bir mektup yarım bırakılarak öğrencilerden bu mektubu tıpkı yazar yazıyormuş gibi devam ettirmeleri istenebilir ve öğrenciler tarafından yazılanlarla gerçek mektuplar karşılaştırılarak dil ve üslup değişimi üzerinde konuşulabilir. Yazara ait mektuplardan biri öğrencilere verilerek öğrencilerden bu mektuplara bir karşılık yazmaları istenebilir. Ya da öğrencilerden müzede en etkilendikleri nesneyi belirlemeleri ve bu nesnenin ağzından onun istediği bir kişiye bir mektup yazmaları söylenebilir. Müzeden ayrılan öğrencilerin ayrılmadan önce o müzede eserleri sergilenen yazarlardan birine bir mektup yazmaları istenebilir. Bir başka örnek olarak öğrencilere bundan yüz yıl sonra buraya gelecek olan ziyaretçilere bir mektup yazmaları önerilebilir.

Gezi yazısı yazma/blog oluşturma: Müzeyi gezen öğrencilerden bu müze gezisini anlatan bir gezi yazısı yazmaları istenebilir. Gezi yazısı, fotoğraflarla zenginleştirilerek sosyal medya üzerinden oluşturulan bloglar aracılığıyla geniş bir kitleyle paylaşılabilir.

Yaratıcı yazma: Müze etkinlikleri sürecinde ve sonucunda uygulanabilecek yaratıcı yazma etkinlikleri oldukça fazla sayıdadır. Öğretmen, öğrencilerden müzede bir nesne ya da müze evin sahibi konusunda bir öykü, şiir, senaryo yazmalarını isteyebilir. Öğrenci gruplarına verilen karmaşık nesnelere hareketle öğrencilerin bir biyografi yazmaları ya da bir öykü karakteri oluşturmaları da yapılabilecek bir başka çalışmadır. Öğrencilere dinletilen bir müzik ya da gösterilen bir fotoğraftan hareketle bir hikâye oluşturma çalışmalarının yanı sıra ilk ve son cümleleri verilen bir öykünün öğrenciler tarafından tamamlanması da bu çalışmalar arasındadır. Hikâye, anı, deneme, şiir, biyografi, senaryo, vb. türlerin kullanımına ilişkin olarak gerçekleştirilebilecek yaratıcı yazma etkinlikleri birçok yazılı anlatım türünün kullanımını sağlayarak öğrencilerin yazılı anlatım becerisinin gelişmesini sağlayacaktır.

Günlük yazma: Müze gezisinin ardından öğrencilere gördükleri, düşündükleri, hissettikleri, öğrendikleri konular açısından müze gününü değerlendirdiklerinde günlüklerine ne yazacakları sorularak “Sevgili Günlük” başlıklı kağıtlar dağıtılır. Öğrenciler yaşadıkları günü günlük biçiminde yazarak kendi kendileriyle o gün yaşadıkları tüm süreçleri yeniden değerlendirirler.

◆ Ferah Burgul Adıgüzel

Fotoğraf inceleme: Yazarların yaşamları ile ilgili fotoğrafların öğrenciler tarafından yorumlanması, onların dönem ve yazarlar arası ilişkiler arasında bağ kurmalarını gerektirecek üst düzey bir çalışmadır. Böylelikle öğrenciler yazarların yaşadığı döneme ilişkin çıkarımlarda bulunarak kalem arkadaşları konusunda düşünecek ve aynı edebi dönem sanatçılarına ilişkin bir değerlendirme yapabileceklerdir.

Çizgi roman çalışması: İlk olarak çizgi ile ilgili teknik bilgiler ve yazım tekniklerinin verilmesi üzerine öğrencilerin bu bilgilerden hareketle öykü oluşturmaları ya da gezilen müzenin öyküsünü bir sayfalık çizgi roman ile anlatmalarını içermektedir.

Broşür, afiş, bülten ve kitapçık hazırlama: Müze gezisine katılan öğrencilerin gezinin ardından bu müzeyi görmeleri konusunda onları ikna etmek için arkadaşlarına bir afiş hazırlamaları, bu gezinin içeriğini anlatan bir el broşürü ya da kitapçık hazırlamaları, öğrencilerin farklı anlatım biçimleri aracılığıyla çeşitli yazılı alatım türleri konusunda uygulamalar yapmalarını sağlayacaktır.

Eser kataloğu: Müze gezisinin sonunda öğrencilerden bireysel olarak müze içerisindeki nesnelere birini seçerek onun bir fotoğrafını çekmeleri, ona ilişkin bir araştırma yapmaları istenir. Öğrencilerden bir haftalık süreçte bu nesnenin kullanım alanları, bulunması ve oraya geliş hikâyesi vb bilgilere ulaşarak bu nesneyi ve o yazar ya da dönem için önemini anlatan bir sunum yapmaları istenebilir ve geziye giden tüm öğrencilerin nesnelere birleştirilerek Yazar Müzesi Eser Kataloğu oluşturulabilir.

Kartpostal yapımı: Kartpostal boyutlarında hazırlanan boş kartonlar müze çalışması sonunda öğrencilere dağıtılır ve öğrencilerden bir yüzüne gezilen müzeye ilişkin bir resmin yapılması, diğer yüzüne ise bu geziden birkaç notla istedikleri bir kişiye (o derse gelmeyen kişiye) bu kartpostalı göndermeleri söylenir.

Kukla yapımı: Bursa Karagöz Müzesi'nde olduğu gibi gelen öğrencilere Karagöz ve Hacivat tasvirleri yaptırılarak bu tasvirlerin hayal perdesinde nasıl oynatıldığı gösterilerek onların da kendi tasvirleriyle bir gösteri hazırlamaları söylenebilir. Böylelikle öğrenciler hem kendi tasvirlerini yaparak karakterlerin fiziksel özelliklerini kavramış olurlar hem de karakterlerin kişilik özellikleri üzerine düşünerek onların günlük yaşamına ilişkin bir oyun kaleme almaya çalışırlar.

Tasarım yapma ve sergi düzenleme: Öğrencilere dağıtılan oyun hamuru ya da kağıt kalem gibi çeşitli malzemelerle müzede sergilenen bazı nesnelere (daktilo, mektup, kitap, kalem, vb.) günümüz versiyonları yeniden yapmalarını istenir ve öğrencilerin tasarımları sergilenir. Kimin hangi nesneden neden esinlenerek hangi tasarımı yaptığı üzerinde konuşulur ve öğrencilerin geçmişle günümüz arasındaki şartları karşılaştırmaları sağlanır.

Deyim ve atasözlerinin hikâyeleri: Özellikle somut olmayan kültürel miras müzelerinde sözlü kültür ürünlerinden deyim ve atasözlerinin ortaya çıkışı ile ilgili nesnelere sıklıkla yer verilmektedir. Öğrencilerin bu nesnelere incelemesi ve onlarla

gerçekleştirilen soru cevap etkinlikleriyle söz konusu deyim ve atasözlerinin kalıcılığı artmakta ve öğrencinin dil ile kültür arasındaki bağı kurması kolaylaşmaktadır.

Masal anlatma: Sözlü kültür unsurlarından olan masallar her yaştan dinleyiciye seslenerek çeşitli dersler verirler. Anlatması da dinlemesi de keyifli olan masallar somut olmayan kültürel miras müzelerinde masal anlatıcıları tarafından ziyaretçilere anlatılmakta ve masal bilen ziyaretçilerin masalları dinlenmektedir. Masalların anlatılması ve dinlenilmesi hem kültürel unsurların yaşatılması hem de öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerinin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Mani ile atışmaca: Somut olmayan kültürel miras müzelerinde gerçekleştirilebilecek bir diğer etkinlik de maniler ile atışmadır. Öğretmenler ya da görevliler tarafından hazırlanan atışma manileri (gelin/kaynana, erkek/kadın, karı/koca) ikili olan öğrencilere dağıtılarak bu maniler arasından uygun olanları belirlemeleri ve bu manilerle birbirleriyle atışmaları istenebilir. Mani örneği gören öğrencilerin daha sonra kendilerinin de mani yazarak atışma yapmalarının istenmesi hem türe ilişkin özelliklerin kavranmasını hem de sözlü anlatıma ilişkin becerilerin gelişmesini sağlayacaktır.

Sonuç

Edebiyat müzeleri yazarlarını yaşatarak yazarların yaşamışlıklarını okuruna aktarmakta ve okuru geçmişle günümüz arasında bir yolculuğa çıkararak yazarına yaklaştırmaktadırlar. Böylelikle edebiyat müzeleri yazınsal geleneği kuşaktan kuşağa aktarmanın yanı sıra yazarların kalıcılığını arttırmaktadır. Bu nedenle edebiyat kültürü bilincinin gelişmesi, yazınsal anlayıştaki değişikliklerin, yazınsal metnin oluşma sürecinin ve edebiyat tarihinin daha iyi anlaşılabilmesi için tarihsel veriler doğrultusunda sergilenen yazınsal nesnelere ya da yazarlara ait çeşitli nesnelere edebiyat müzeleri aracılığıyla aktarılmasının edebiyat eğitiminde önemli bir yeri bulunmaktadır.

Müze ve edebiyat eğitimi kavramları amaç ve işlevleri açısından birbirlerine yakın kavramlardır. Bu nedenle edebiyat müzelerinden tüm edebiyat öğretimi sürecinde (ortaöğretim ve yükseköğretim) yararlanılarak çeşitli edebiyat eğitimi etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Edebiyat müzelerinde yapılacak etkileşimli çalışmalar yoluyla yazar ve şairler ile eserleri daha iyi tanınabilir, edebiyat öğretimi içselleştirilebilir ve daha kalıcı hale gelebilir. Bu nedenle edebiyat müzeleri edebiyat eğitimi sürecinde etkili sınıf dışı ortamlar arasında yer almaktadırlar.

Türkiye’de edebiyat müzelerinin açılması, çoğalması ve bu müzelerden etkili bir şekilde yararlanma, edebiyat eğitiminde yaşanan yönetsel pek çok sorunun çözülmesini kolaylaştırabilir. Bu nedenle yerel yönetimler sahip olduğu yazar ve şairlere yönelik taramalarını yapıp edebiyat müzelerinin çoğalmasını sağlamalıdır.

Kaynakça

- Aliağaoğlu, Alpaslan ve Narlı, Mehmet. (2012). Edebi Miras Turizmi ve Türkiye’de Edebi Mekânlar, Bilig, Kış, S.60, s.01-18.
- Akmehmet, Kadriye Tezcan ve Ayla Ödekan. (2006). Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi. İtü Dergisi Sosyal Bilimler, C.3, S.1, 47-58.
- Anonim. (2003). Müze ve Eğitim Bildirgesi. Müze ve Eğitim Semineri, (30 Eylül -2 Ekim 1998 ODTÜ, Ankara Ü. Eğt Bil Fak. Alman Kültür Merkezi İşbirliği ile Ankara’da gerçekleştirilen seminer Bildirgesi).
- Atıncı, Semra ve Karadeniz, Şenol. (2011). Yeni Bir Kültürel Kosept: Edebiyat Müze Kütüphaneleri. Türk Kütüphaneciliği, 25(4), 519-530.
- Bohman, Stefan. (2016). What is a Literary Museum? ICLM <http://network.icom.museum/iclm>. (Erişim Tarihi 23.02.2017)
- Bryant, Julius and Hetty Behrens. (2007). Progress Report and Plan. The Demhist Categorisation Project for Historic House Museums. <http://demhist.icom.museum/shop/data/container/CategorizationProject.pdf>. (Erişim Tarihi 23.02.2017)
- Herbert, David (1996). Artistic and Literary Places in France as tourist attractions, Tourism Management, 17(2), 77-85.
- Hooper-Greenhill, Eilean. (1999). Müze ve Galeri Eğitimi. (Yay. Haz. Bekir Onur), Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No:4, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- İnan, Faysal. (2013). Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Müze Kütüphanesi. Türk Kütüphaneciliği 27, 3, 534-536.
- Madran, Burçak. (1999). Müze Türleri. Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Ed.: Tomur Atagök. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları.
- MEB (2015) Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Programı.
- Narlı, Mehmet (2007). Şiir ve Mekân . İstanbul: Hece Yay.
- Onur, Bekir. (2012). Çağdaş Müze, Eğitim ve Gelişim. Ankara: İmge Kitabevi.
- Onur, Bekir. (2003). Müze Eğitimi: Temel İlkeler ve Politikalar. Müze Eğitimi Seminerleri (I) Akdeniz Bölgesi Müzeleri 10-11 Ekim 2002. s.7-25.
- Özdemir, Nebi. (2009). Turizm ve Edebiyat, Milli Folklor, Yıl 21, S.82, s.32-49.
- Özdemir, Nebi. (2011). Edebiyat ve Ekonomi Kültürel Ekonomik Bir Alan Olarak Edebiyat, Milli Folklor, Yıl 23, S.91, s.101-114.
- Paykoç, F. ve Baykal S., (2000). Müze Pedagojisi: Kültür, iletişim ve aktif öğrenme ortamı olarak müzelerin etkinliği’ne ilişkin bir çalışma, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerel-leşme, ed. Z.A.Kızılyaprak, 102-113, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Shaw, Wendy, M. K. (2004). Osmanlı Müzeciğili. İstanbul: İletişim Yayınları.

TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58dd5e-ace31c18.83703297

Uz, Seden. (2015). Müze Evler, <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/UZ-Seden-MÜZE-EVLER.pdf> (Erişim Tarihi 23.03.2017)

Yılmaz, Kaya ve Şeker, Mustafa. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Müze Gezilerine ve Müzelerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Görüşlerin İncelenmesi. İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 1(3), 21-39.